

Проблемні аспекти фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств в Україні

Ю.В. Масюк, Л.І. Бровко, кандидати економічних наук

Розглядається розвиток теоретичних основ фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств та розробка рекомендацій за оптимального поєднання ринкового й державного фінансового регулювання, вдосконалення фінансових відносин у процесі формування та використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств.

Державна фінансова політика, яка проведена в останнє десятиліття в Україні, не усунула в повному обсязі ні раніше накопичених проблем у фінансовому стані сільськогосподарських підприємств, ні нових, що виникли в сучасний період.

Останніми роками фінансовому оздоровленню сільськогосподарських підприємств приділяється підвищена увага в наукових дослідженнях. Теоретичні та методологічні аспекти фінансового стану підприємств, як об'єкта фінансового оздоровлення, науково обґрунтовані в працях багатьох учених. Найбільш значні з них роботи Е. Альтмана, У. Бівера, І.А. Бланка [1], Д. Дюрана, М.Г. Лапусти, Р. Ліса, Г.В. Савицької, Р.С. Сайфуліна, Г. Спрінґейта, Р. Таффлера, Д. Фулмера, Е. Хелферта, Р.Н. Холта, А.Д. Шеремета та ін. Однак у дослідженнях не отримали належного розвитку теоретичні і методологічні основи фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств, а правова база не містить механізмів комплексного вирішення завдань з цього напрямку діяльності і обмежена лише реструктуризацією їх заборгованості [4].

Визначення сутності та інструментів фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств являє собою одну з найбільш гострих проблем сучасної фінансової науки. Фінансове оздоровлення спрямоване на зміцнення фінансового стану сільськогосподарських підприємств, на переведення їх з розряду кризових у розряд заможних. Досягнення поставленої мети можливе на основі вдосконалення бюджетної, кредитної та амортизаційної політики, розвитку страхування та повного використання потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Результати досліджень та їх обговорення. Значна частина сільськогосподарських підприємств знаходиться в кризовому фінансовому стані, який посилюється галузевою специфікою. Спостерігається тенденція зростання кількості фінансово неспроможних сільськогосподарських підприємств. Частка збиткових підприємств галузі сільського господарства в Україні наприкінці 2010 р. склала 29,5 % загальної їх кількості, в Дніпропетровській області – 21,7 % (табл. 1).

**1. Фінансові результати діяльності підприємств України та
Дніпропетровської області галузі сільського господарства за 2010 рік [5]**

Показник	Україна	Дніпропетровська область
Кількість сільськогосподарських підприємств, у т.ч.	42229	3511
фермерських	33870	3024
Чистий прибуток, тис. грн	17177303,8	976648,7
Частка в загальній кількості підприємств, які отримали чистий прибуток, %	70,5	78,3
Частка в загальній кількості підприємств, які отримали чистий збиток, %	29,5	21,7
Рівень рентабельності усієї діяльності, %	17,2	12,7
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	24,7	19,7

Становище, що склалося в країні, посилює світова фінансова криза, яка загострила існуючі проблеми фінансування та кредитування сільськогосподарських підприємств. Більшість з них не отримує доходів від своєї діяльності для забезпечення умов самофінансування. Низька рентабельність реалізованої сільськогосподарської продукції, конкуренція з боку імпорту зумовили зниження забезпеченості фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств (табл. 2). Крім того, негативного впливу до їхнього фінансового стану додали диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію; недостатні обсяги інвестицій у сільське господарство; низький рівень кредитної кооперації; високий рівень зносу основних фондів; наявність значних розмірів дебіторської та кредиторської заборгованості.

Змістовний аспект сутності фінансового оздоровлення базується на комплексному розгляді теоретичних основ фінансів та фінансового стану сільськогосподарських підприємств. Методологічною основою фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств є система підходів, методів, методик і прийомів його здійснення, індикативних і розрахункових показників, а також логіка дослідження. Незважаючи на те, що ключові принципи фінансів єдині, зміст фінансових відносин багато в чому визначається галузевими особливостями і впливає на характер кругообігу капіталу, формування та використання фінансових ресурсів. Доцільно виділити такі галузеві особливості формування фінансів сільськогосподарських підприємств:

- висока залежність від зовнішніх джерел фінансування, яка обумовлена різночасністю формування дохідних і видаткових потоків грошових коштів у результаті нерівномірності надходження виручки від продажу сільськогосподарської продукції;

- недостатність власних джерел фінансування у зв'язку з іммобілізацією значної частки фінансових ресурсів в утворення сезонних виробничих запасів;

**2. Результати від реалізації основних видів продукції сільського господарства сільськогосподарських підприємств,
2010 рік [5]**

Показник	Сільськогосподарські підприємства – всього			У т.ч. фермерські господарства			З них великі фермерські господарства		
	собівартість, 1 ц, грн./ц	середня ціна реалізації без урахування ПДВ, бюджетних дотацій і доплат, грн./ц	рівень рентабельності, %	собівартість, 1 ц, грн./ц	середня ціна реалізації без урахування ПДВ, бюджетних дотацій і доплат, грн./ц	рівень рентабельності, %	собівартість, 1 ц, грн./ц	середня ціна реалізації без урахування ПДВ, бюджетних дотацій і доплат, грн./ц	рівень рентабельності, %
Зернові та зернобобові культури	98,04	111,99	14,2	89,48	107,13	19,7	89,32	107,99	20,9
Насіння соняшнику	184,62	300,47	62,8	178,02	291,32	63,6	164,95	300,70	82,3
Цукрові буряки (фабричні)	41,21	48,02	16,5	49,33	57,95	17,5	59,96	71,44	19,2
Картопля	144,78	228,01	57,5	163,12	216,02	32,4	147,42	194,48	31,9
Овочі	207,80	229,23	10,3	107,77	136,27	26,4	157,08	187,10	19,1
Плоди і ягоди	209,73	241,23	15,0	174,59	209,44	20,0	181,86	246,98	35,8
Виноград	198,50	377,18	90,0	224,54	232,40	3,5	284,53	217,32	-23,6
Велика рогата худоба на м'ясо	1390,04	898,04	-35,4	1146,12	940,11	-18,0	1215,95	906,82	-25,4
Свині на м'ясо	1323,74	1222,32	-7,7	1283,16	1216,17	-5,2	1247,25	1155,27	-7,4
Вівці і кози на м'ясо	1459,41	1075,84	-26,3	1089,81	1026,98	-5,8	1420,55	1095,93	-22,9
Птиця на м'ясо	1028,47	991,23	-3,6	930,97	998,55	7,3	835,16	897,68	7,5
Молоко	228,85	269,55	17,8	207,32	998,55	21,0	201,29	251,16	24,8

- пряма залежність формування фінансових результатів діяльності від природно-кліматичних умов [2].

Унаслідок зазначених особливостей діяльність сільськогосподарських підприємств супроводжується високими ризиками, які впливають на формування фінансів і об'єктивно зумовлюють активну участь держави в регулюванні діяльності даних підприємств через їх субсидування, зміни умов оподаткування, використання пільгового кредитування, порядку та умов страхування, лізингу та ін.

Наявність специфічних ризиків і нестабільність доходів у силу об'єктивних причин обумовлюють необхідність безперервного процесу фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств протягом усього періоду їх функціонування.

Галузева специфіка фінансів зумовлює фінансовий стан сільськогосподарського підприємства, які відіграють ключову роль в їхньому фінансовому оздоровленні. Критичний аналіз думок учених щодо поняття "фінансовий стан" показав, що ще не сформувалося остаточне уявлення про його сутність, яке, зокрема, розглядається як:

- характеристика розміщення та використання коштів, джерел їх формування, але при цьому не враховується результативність діяльності підприємств;

- процес формування та використання фінансових ресурсів, однак фінансовий стан підприємств не може визначатися як процес, оскільки характеризується конкретною тимчасовою датою;

- відображення кінцевих результатів діяльності підприємств, але в цьому понятті не розглядається її можливість здійснювати розрахунки, бути платоспроможною;

- оцінка результатів аналізу абсолютних і відносних показників фінансового стану підприємств, але при цьому не розкривається змістовний аспект поняття [3].

Фінансовий стан підприємства можна оцінювати з точки зору короткострокових і довгострокових перспектив. У першому випадку змістовним аспектом фінансового стану є ліквідність і платоспроможність. Для характеристики довгострокової перспективи фінансового стану у вітчизняній практиці в основному використовується термін "фінансова стійкість".

Фінансова стійкість є відображенням стабільного перевищення доходів над витратами, дозволяє вільно маневрувати грошовими засобами підприємств і шляхом ефективного їх використання сприяє безперебійному процесу фінансово-господарської діяльності. У результаті забезпечуються платоспроможність підприємств та можливість залучення кредитів. Відповідно сутність фінансової стійкості полягає у стабільній наявності фінансових ресурсів, що дозволяє забезпечувати платоспроможність підприємства, її кредитоспроможність і здійснювати розширене відтворення на основі оптимального формування та збалансованого поєднання власних і позикових коштів.

Змістовний аспект фінансового стану підприємств відбиває результат фінансових відносин з формування, розподілу та використання фінансових ресурсів, що характеризує ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість і результативність діяльності підприємства на конкретну дату.

Теорія фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств не знаходить достатнього висвітлення в науковій літературі. Розглядаються різні підходи до визначення його сутності. Однак увага законодавчих органів влади та вітчизняних учених, як правило, акцентується на “лікуванні” кризи, а не на заходах з її недопущення. Сутність фінансового оздоровлення як у нормативних актах України, так і у висловлюваннях деяких учених зводиться в основному до відновлення платоспроможності підприємства [4].

Висновки

На нашу думку, фінансове оздоровлення підприємств має розглядатися з метою досягнення не тільки зростання платоспроможності, але й інших характеристик фінансового стану як платоспроможних, так і неплатоспроможних підприємств. Причому слід враховувати, що фінансове оздоровлення має здійснюватися і до застосування процедур банкрутства, і в його процесі.

Отже, за всієї значущості та необхідності максимального врахування специфіки фінансів сільськогосподарських підприємств, впливу на них зовнішнього середовища, вдосконалення правового регулювання низка заходів фінансового оздоровлення має прийматися в рамках самих підприємств у процесі формування, розподілу і використання фінансових ресурсів.

Бібліографія

1. Бланк И.А. Антикризисное финансовое управление предприятием / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2006. – 672 с.
2. Бобылева А.С. Понятийный аппарат финансового оздоровления сельскохозяйственных предприятий / А.С. Бобылева // Экономические науки. – 2009. – № 12 (61). – С. 314–318.
3. Буряк Л.Д. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі: навчальний посібник / Л.Д. Буряк; Державний вищий навч. заклад “Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана”. – К. : КНЕУ, 2007. – 432 с.
4. Круглова Н.Ю. Антикризисное управление: учебное пособие для вузов / Н.Ю. Круглова. – М. : КноРус, 2009. – 512 с.
5. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2010 рік: статистичний бюлетень / ред. О.М. Прокопенко. – К. : Державний комітет статистики України, 2011. – 88 с.